

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี รวมถึงเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี จำแนกตามขนาดของโรงเรียน

สมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ คือ ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี ที่มีขนาดแตกต่างกัน มีปัญหาในการดำเนินงานแตกต่างกัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี ปีการศึกษา 2548 จำนวน 135 คน โดยจำแนกเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 44 คน ขนาดกลาง 61 คน และขนาดใหญ่ 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการรวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 4 ตอน แต่ละตอนมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา

ตอนที่ 4 เป็นข้อเสนอแนะอื่น ๆ

การหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยหาความเที่ยงตรงของเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ตรวจสอบและเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขและนำไปทดลองใช้กับครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน นำแบบสอบถามทดสอบค่าอำนาจจำแนกและความเชื่อมั่น หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ผลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาโดยขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการสถานศึกษาในการให้ครูบรรณารักษ์ตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยครั้งนี้ การส่งและเก็บแบบสอบถามกระทำด้วยตนเองและไปรษณีย์ ในกรณีที่แบบสอบถามยังไม่ได้รับคืนมาตามเวลาที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้ติดตามเก็บรวบรวมทางโทรศัพท์และด้วยตนเอง ซึ่งผลในการเก็บรวบรวมครั้งนี้ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ โดยเลือกเฉพาะวิธีวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ได้แก่ ค่าร้อยละ (%) คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) แล้วนำมาสรุปและนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรีสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง สรุปได้ดังนี้

1.1 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 41-50 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาประถมศึกษา

1.2 ตำแหน่งงานในห้องสมุดของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เรียกตำแหน่งงานในห้องสมุดว่า ผู้ดูแลรับผิดชอบห้องสมุด โดยมีประสบการณ์การทำงานห้องสมุดระหว่าง 1-5 ปี

1.3 การปฏิบัติหน้าที่ในห้องสมุดของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า นอกจากจะปฏิบัติงานในห้องสมุดแล้วยังต้องทำหน้าที่สอนหนังสือด้วย และห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่จะมีผู้ช่วยงานห้องสมุดที่เป็นครู 1 คน นักเรียน 3 คน

2. สภาพการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี สรุปได้ดังนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนขนาดกลาง (มีนักเรียน 121-300 คน) โดยห้องสมุดจะเป็นส่วนหนึ่งของอาคารเรียน มีขนาด 1 ห้องเรียน

2.2 ช่วงเวลาที่เปิดให้บริการ คือ วันจันทร์-วันศุกร์ ช่วงเวลา 8.30-16.30 น. การสืบค้นสารสนเทศจะใช้วิธีการดูแถบสีตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีเว็บเพจห้องสมุด

2.3 ทรัพยากรสารสนเทศที่ให้บริการ พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก (มีนักเรียน 1-120 คน) มีหนังสือจำนวน 1-300 เล่ม ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง (มีนักเรียน 121-300 คน) มีหนังสือจำนวนตั้งแต่ 1,501 เล่มขึ้นไป ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ (มีนักเรียนตั้งแต่ 301 คนขึ้นไป) มีหนังสือจำนวนตั้งแต่ 1,501 เล่มขึ้นไป วารสาร/นิตยสารต่ำกว่า 10 ชื่อเรื่อง หนังสือพิมพ์จำนวน 1 ชื่อเรื่อง เทปวีดิทัศน์ต่ำกว่า 10 ม้วน เทปบันทึกเสียงต่ำกว่า 10 ตลับ แผ่นซีดี-รอม ต่ำกว่า 10 แผ่น กฤตภาคต่ำกว่า 10 ชื่อเรื่อง และ

บุคลากรมีจำนวนต่ำกว่า 10 ชื่อเรื่อง

2.4 โสตทัศนูปกรณ์ที่ให้บริการในห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ คือ โทรทัศน์ มีชั้นวางหนังสือต่ำกว่า 5 ชั้น และส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ให้บริการ

2.5 สถิติผู้ใช้ห้องสมุด พบว่า นักเรียนเข้าใช้ห้องสมุดวันละ 21-30 คน ส่วนครูผู้สอนจะเข้าใช้ห้องสมุดต่ำกว่า 10 คน/วัน

2.6 การให้บริการยืม-คืนหนังสือ พบว่า ส่วนใหญ่ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาจะมีบริการยืม-คืน โดยเฉลี่ยในแต่ละวันครูจะยืมหนังสือ 1-2 เล่ม ส่วนนักเรียนจะยืมหนังสือ 1-2 เล่ม/วัน เช่นเดียวกัน

2.7 สถิติการยืม-คืนโดยรวม พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่มีสถิติการยืม-คืนหนังสือต่ำกว่า 10 เล่ม/วัน และส่วนใหญ่จะมีการจัดทำสถิติการยืม-คืน

2.8 การสอนการใช้ห้องสมุด พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนแบบไม่เป็นทางการ โดยการแนะนำตามโอกาส และการสอนแบบเป็นทางการโดยสอนแทรกในรายวิชา

2.9 ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา กับครูผู้สอน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับห้องสมุดโดยการนำนักเรียนเข้าเรียนในห้องสมุด

2.10 การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอ่านและการใช้ห้องสมุด พบว่า กิจกรรมที่ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่จัด คือ กิจกรรมวันสำคัญ การแนะนำหนังสือใหม่ และการแนะนำการใช้ห้องสมุด

3. ปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี สรุปได้ดังนี้

3.1 การบริหารจัดการด้านผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารให้งบประมาณสนับสนุนน้อย มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ ผู้บริหารไม่เข้าใจระบบการทำงานของห้องสมุดซึ่งมีปัญหายอยู่ในระดับน้อย

3.2 การบริหารจัดการด้านงบประมาณ พบว่า งบประมาณของห้องสมุดมีไม่เพียงพอ และไม่มีเงินสำรองสำหรับเบิกจ่าย ซึ่งมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

3.3 การบริหารจัดการด้านบุคลากร พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่ที่ทำงานห้องสมุดต้องทำหน้าที่สอนด้วยจึงทำให้มีจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ ซึ่งมีปัญหาอยู่ในระดับมาก

3.4 การบริการด้านทรัพยากรสารสนเทศ พบว่า ปริมาณสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีไม่เพียงพอ รองลงมาคือ ปริมาณสื่อโสตทัศนมีไม่เพียงพอ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ไม่ตรงตามความต้องการ-

การ ซึ่งมีปัญหาอยู่ในระดับมาก

3.5 การบริการด้านสถานที่ พบว่า ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ คือ สถานที่คับแคบ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และสถานที่ไม่เป็นสัดส่วน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

3.6 การบริการด้านวัสดุครุภัณฑ์ พบว่า โต๊ะเก้าอี้สำหรับนั่งอ่านไม่เพียงพอ รองลงมาคือ วัสดุครุภัณฑ์ไม่ทันสมัย และวัสดุครุภัณฑ์ไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

3.7 การบริการด้านผู้ใช้บริการที่เป็นนักเรียน พบว่า ส่วนใหญ่ขาดทักษะในการสืบค้นสารสนเทศจากฐานข้อมูล รองลงมาคือ นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของการเข้าใช้ห้องสมุด และนักเรียนไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้องสมุด ซึ่งมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนการบริการด้านผู้ใช้บริการที่เป็นครูผู้สอน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ขาดทักษะในการใช้ระบบสืบค้น รองลงมาคือ ครูผู้สอนไม่ใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งการเรียนรู้ และครูผู้สอนใช้วิธีการสอนที่ไม่ส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ซึ่งมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

3.8 การบริการด้านงานบริการ พบว่า เครื่องมือสำหรับสืบค้นขาดประสิทธิภาพและมีปัญหาอยู่ในระดับมาก และเวลาที่เปิดให้บริการไม่เพียงพอ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

3.9 ด้านการจัดกิจกรรม พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่มีบุคลากรไม่เพียงพอสำหรับจัดกิจกรรม รองลงมาคือ ไม่มีเวลาจัดกิจกรรม และขาดงบประมาณสำหรับจัดกิจกรรม ซึ่งมีปัญหาอยู่ในระดับมาก

4. เปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน คือขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่

4.1 ปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาโดยรวมแตกต่างกันในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลางจะมีปัญหามากที่สุดทั้ง 3 ด้าน โดยเรียงตามลำดับมากไปหาน้อย คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดกิจกรรม และ ด้านการบริการ

4.2 ปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาในแต่ละด้าน พบว่า การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ และด้านการจัดกิจกรรม แตกต่างกันตามขนาดของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.3 ปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาศึกษาคู่ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนี้

4.3.1 ด้านการบริหารจัดการ พิจารณาตามขนาดของโรงเรียน พบว่า การดำเนิน

งานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กกับขนาดใหญ่ มีปัญหาแตกต่างกัน โดยห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กมีปัญหามากกว่าห้องสมุดโรงเรียนขนาดใหญ่ และการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลางกับขนาดใหญ่ มีปัญหาแตกต่างกัน โดยห้องสมุดโรงเรียนขนาดกลางมีปัญหามากกว่าห้องสมุดโรงเรียนขนาดใหญ่

4.3.2 ด้านการจัดกิจกรรม พิจารณาตามขนาดของโรงเรียนพบว่า การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลางกับขนาดใหญ่ มีปัญหาแตกต่างกัน โดยห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลางมีปัญหามากกว่าขนาดใหญ่

อภิปรายผล

1. สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาประถมศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุทธนา เต่านารี (2544) ที่ศึกษาบริการและกิจกรรมของห้องสมุดโรงเรียนต้นแบบ สังกัดสำนักงานการศึกษา อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาอื่น จากผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดจะเรียกตำแหน่งงานในห้องสมุดว่าผู้ดูแลรับผิดชอบห้องสมุด และมีประสบการณ์ในการทำงานห้องสมุด 1-5 ปี ซึ่งนอกจากจะปฏิบัติงานในห้องสมุดแล้วก็ต้องทำหน้าที่สอนด้วย เนื่องจากห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาที่มีจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ แต่ก็จะมีครูและนักเรียนเป็นผู้ช่วยงานในห้องสมุด สอดคล้องกับงานวิจัยของประภาภรณ์ เทศประสิทธิ์ (2540) จิตพร ศรีสัมพันธ์ (2540) และ ชอว์ (1991) ที่พบว่าห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษามีนักเรียนเข้ามาช่วยงานห้องสมุด

2. สภาพการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี พบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่จะเป็นส่วนหนึ่งของอาคารเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นงลักษณ์ ยุทธศิลป์เสวี (2544) ที่พบว่า ห้องสมุดเป็นห้องหนึ่งของอาคารเรียน โดยมีขนาด 1 ห้องเรียน ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2535 ที่กำหนดไว้ว่าโรงเรียนขนาดเล็ก (1-120 คน) มีห้องสมุดพื้นที่ขนาดครึ่งห้องเรียน โรงเรียนขนาดกลาง (121-300 คน) มีห้องสมุดพื้นที่ขนาด 1 ห้องเรียน และโรงเรียนขนาดใหญ่ (301 คนขึ้นไป) เพิ่มพื้นที่ได้ตามความเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำนี้อาจไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน ซึ่งห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาควรมีพื้นที่ให้บริการอย่างเป็นสัดส่วน มีขนาดใหญ่เพียงพอต่อการให้บริการที่หลากหลายและสามารถรองรับจำนวนผู้ใช้บริการได้อย่างเหมาะสม นอกจากนั้นพบว่า ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่

เปิดให้บริการในวันจันทร์-วันศุกร์ ช่วงเวลา 8.30-16.30 น. การสืบค้นข้อมูล ใช้วิธีดูจากแถบสีที่แสดงตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ห้องสมุดได้ทำไว้ เพราะครูที่ดูแลห้องสมุดส่วนใหญ่จะไม่มีความรู้ทางด้านการจัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศ อีกทั้งจำนวนหนังสือและสื่อสารสนเทศอื่นๆ มีจำนวนไม่มากนัก ทรัพยากรสารสนเทศส่วนใหญ่ที่ให้บริการ ได้แก่ หนังสือ ซึ่งเมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดให้ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาต้องมีหนังสือ 5 เล่ม ต่อนักเรียน 1 คนแล้ว (มีหนังสือขั้นต่ำจำนวน 600 เล่ม) พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กมีจำนวนหนังสือต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ทั้งนี้เป็นเพราะห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขาดงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือเพิ่มเติม หนังสือที่มีอยู่ส่วนใหญ่เป็นหนังสือแบบเรียนและมีจำนวนน้อย รวมถึงบรรณารักษ์อาจไม่ทราบว่าควรจัดหาหนังสือประเภทใด จากแหล่งไหนเข้าห้องสมุด จากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง (ตามมาตรฐานขั้นต่ำควรมีหนังสือจำนวน 1,500 เล่ม) และห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ (ตามมาตรฐานขั้นต่ำควรมีหนังสือจำนวนตั้งแต่ 1,501 เล่มขึ้นไป) มีจำนวนหนังสือเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าว ส่วนวารสาร/นิตยสาร หนังสือพิมพ์ เมื่อเทียบตามเกณฑ์มาตรฐานแล้ว ส่วนใหญ่สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดให้มีวารสาร/นิตยสารอย่างน้อย 1 ชื่อเรื่องและหนังสือพิมพ์อย่างน้อย 1 ชื่อเรื่อง ทั้งนี้เป็นเพราะเกณฑ์ที่กำหนดไว้นั้นต่ำเกินไปเนื่องจากว่าเป็นเกณฑ์ที่ใช้มาเป็นเวลา 14 ปีแล้ว และการศึกษาในปัจจุบันนี้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งผู้เรียนสามารถค้นคว้าหาความรู้ได้จากสื่อต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานให้สูงขึ้น ส่วนโสตทัศนูปกรณ์ที่ให้บริการ ได้แก่ โทรทัศน์ ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่จะไม่มีเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับสืบค้นสารสนเทศ/มัลติมีเดียและอินเทอร์เน็ตให้บริการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูบรรณารักษ์ไม่มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศรวมถึงวิธีการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ตโดยในแต่ละวันมีนักเรียนเข้าใช้ห้องสมุดเฉลี่ย 21-30 คน และครูผู้สอนต่ำกว่า 10 คน/วัน ในด้านบริการยืม-คืน ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่จะมีบริการยืม-คืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นางลักขณ์ ยุทธศิลป์เสวี (2544) ที่พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนมีบริการยืม-คืน เพื่อเป็นแหล่งในการศึกษาค้นคว้าค้นคว้าของครูและนักเรียน และมีการจัดทำสถิติการยืม-คืนทรัพยากรสารสนเทศด้วย นอกจากนี้ ก็มีการจัดการสอนการใช้ห้องสมุดให้แก่ นักเรียน โดยการแนะนำตามโอกาสหรือสอนแทรกในรายวิชา สอดคล้องกับงานวิจัยของบุษนา เต่านารี (2544) และข้อเสนอแนะของครูบรรณารักษ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ที่พบว่า ต้องการให้มีการสอนการใช้ห้องสมุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะยังไม่มีมีการบรรจุวิชาการใช้ห้องสมุดไว้ในหลักสูตร และครูผู้สอนให้ความร่วมมือกับห้องสมุดโดยการนำนักเรียนเข้าเรียนในห้องสมุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตพร ศรีสัมพันธ์ (2540) ที่

พบว่า ครูผู้สอนแนะนำนักเรียนให้มาค้นคว้าหนังสือในห้องสมุดหรือกำหนดงานให้นักเรียนค้นคว้าในห้องเรียนและครูผู้สอนใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งค้นคว้าเพื่อประกอบเรียนการสอน ซึ่งต่างจากงานวิจัยของมัลเลน (1992) และ อายลา สเซนแมนและมาเรีย เอค เจซัส (1999) ที่พบว่าครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ขาดความร่วมมือในการนำนักเรียนเข้าใช้ห้องสมุด ส่วนกิจกรรมที่จัดเพื่อส่งเสริมการอ่านและการใช้ห้องสมุดที่ห้องสมุดส่วนใหญ่จัดคือ กิจกรรมในวันสำคัญ การแนะนำหนังสือใหม่ และการแนะนำการใช้ห้องสมุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ รักไทย อรุณรัตน์โนภาส (2533) ที่พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษามีการจัดกิจกรรมทุกภาคเรียนและทุกปี

3. ปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ชลบุรี จำแนกปัญหาออกเป็น 3 ด้าน คือ การบริหารจัดการ การบริการ การจัดกิจกรรม ดังนี้

3.1 การบริหารจัดการ ปัญหาที่พบมากที่สุดลำดับแรก คือ ด้านบุคลากรที่เป็นครูบรรณารักษ์ต้องทำหน้าที่สอนด้วย ทำให้ไม่มีเวลาทำงานในห้องสมุดได้เต็มที่ ลำดับสอง คือ งบประมาณมีไม่เพียงพอ ส่วนลำดับสาม คือ ผู้บริหารให้งบประมาณสนับสนุนน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สง่า พิชญวสิน (2540) ที่พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขาดแคลนงบประมาณ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะงบประมาณที่ได้รับมาน้อยและต้องจัดสรรให้กับส่วนงานอื่นด้วย

3.2 การบริการ ปัญหาที่พบมากที่สุดลำดับแรก คือ ด้านทรัพยากรสารสนเทศ พบว่า ปริมาณสื่ออิเล็กทรอนิกส์ไม่เพียงพอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่มีงบประมาณสำหรับจัดซื้อและครูที่ดูแลรับผิดชอบห้องสมุดไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อโสตทัศนฯ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สง่า พิชญวสิน (2540) และนาโน ไชค์ (1990) ที่พบว่าโสตทัศนูปกรณ์และวัสดุครุภัณฑ์มีไม่เพียงพอ ลำดับสอง คือ ด้านผู้ใช้บริการที่เป็นนักเรียน พบว่า นักเรียนขาดทักษะในการสืบค้นสารสนเทศจากฐานข้อมูล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในห้องสมุดไม่มีเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับสืบค้นสารสนเทศให้บริการ อีกทั้งครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับงานห้องสมุด และด้านงานบริการ พบว่า เครื่องมือสืบค้นขาดประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูบรรณารักษ์ไม่มีความรู้และไม่มีเวลาเพียงพอในสร้างเครื่องมือสำหรับสืบค้น ลำดับสาม คือ ด้านวัสดุครุภัณฑ์ พบว่า โต๊ะ เก้าอี้ สำหรับนั่งอ่านไม่เพียงพอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเพิ่มของจำนวนนักเรียน รวมถึง โต๊ะ เก้าอี้ มีอายุการใช้งานหลายปีแล้ว ไม่ได้รับการดูแลรักษา จึงทำให้เกิดการชำรุดและยังไม่มีการจัดซื้อเข้ามาเพิ่มเติม ลำดับสี่ คือ ด้านสถานที่ พบว่า สถานที่คับแคบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอมอร นรเดชาพันธ์ (2536) ที่พบว่า สถานที่ตั้งของห้องสมุดคับแคบ และงานวิจัยของประภาภรณ์ เทศประสิทธิ์ (2540) ที่พบว่า สถานที่ตั้งห้องสมุดไม่เอื้อต่อการขยายตัว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนไม่มีงบประมาณ

เพียงพอสำหรับปรับปรุงห้องสมุด หรือปลูกสร้างห้องสมุดใหม่เป็นอาคารเอกเทศ ส่วนลำดับที่ห้า คือ ด้านผู้ใช้บริการที่เป็นครูผู้สอน พบว่า ครูผู้สอนขาดทักษะในการสืบค้นสารสนเทศจากฐานข้อมูล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูผู้สอนขาดความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและความรู้ทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

3.3 ด้านการจัดกิจกรรม ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่มีบุคลากรไม่เพียงพอสำหรับจัดกิจกรรม รองลงมา คือ ไม่มีเวลาจัดกิจกรรม เพราะนอกจากจะทำงานในห้องสมุดแล้วยังต้องทำหน้าที่สอนหนังสือด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รักไทย อรุณรัตน์ (2533) ที่พบว่า ห้องสมุดขาดบุคลากรสำหรับจัดกิจกรรม นอกจากนี้ยังขาดงบประมาณสำหรับจัดกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของยุทนา เต่านารี (2544) ที่พบว่า ห้องสมุดขาดงบประมาณสำหรับจัดกิจกรรมเช่นกัน

4. เปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลางมีปัญหามากที่สุด ด้านการบริการ พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลางมีปัญหาที่สุด และด้านการจัดกิจกรรม พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลางมีปัญหาที่สุดเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กกับขนาดใหญ่ และขนาดกลางกับขนาดใหญ่ มีปัญหาแตกต่างกัน ส่วนการดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรม พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลางกับขนาดใหญ่ มีปัญหาแตกต่างกัน เมื่อมองโดยภาพรวมแล้วจะพบว่า ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลางมีปัญหาที่สุดทั้งในด้านการบริหารจัดการและการจัดกิจกรรม ดังนั้นผู้บริหารและครูบรรณารักษ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่สังกัดห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง ควรให้ความสำคัญกับห้องสมุดและร่วมมือกันแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ

ทั้งนี้ มีงานวิจัยที่นำเสนอการแก้ปัญหาบางประการของการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ได้แก่ งานวิจัยของ รักไทย อรุณรัตน์ (2533) พบว่า ครูบรรณารักษ์นำความรู้ใหม่ๆ ที่ได้จากการจัดกิจกรรมมาแนะนำและปรับปรุงการบริการและปรับปรุงกิจกรรมบางประเภทที่ไม่สามารถสร้างความสนใจให้แก่ผู้ใช้ เอมอร นรเชษานันท์ (2536) พบว่า ครูบรรณารักษ์ต้องการให้ครูผู้สอนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดห้องสมุดและแก้ปัญหาต่างๆ นางลักขณ์ ยุทธศิลป์เสวี (2544) พบว่า ครูบรรณารักษ์และครูผู้สอนควรคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน ยุทนา เต่านารี (2544) พบว่า ควรมีการจัดสรร

บุคลากรห้องสมุด สนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์ได้รับการฝึกอบรม สัมมนา ฐานที่เกี่ยวกับห้อง
กับงานห้องสมุดและควรจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการปรับปรุงห้องสมุด อาจารย์ แดงอ่อน
(2544) พบว่า ห้องสมุดควรมีครูที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ประจำห้องสมุดตลอดทั้งวัน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาชลบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้มากกว่า
นี้ ตลอดจนควรขอการสนับสนุนงบประมาณจากภาคส่วนอื่น เช่น หน่วยงานในระดับท้องถิ่น
ชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ผู้นำและคหบดีในท้องถิ่น
2. ห้องสมุดโรงเรียนควรให้บริการทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภท ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์
สื่อโสตทัศน และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและการศึกษาค้นคว้า
เรียนรู้ด้วยตนเองของครูและนักเรียน โดยการขอรับบริจาคหนังสือและสื่อสารสนเทศอื่น ๆ จาก
สำนักพิมพ์ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจและภาคเอกชน ทั้งนี้ครูบรรณารักษ์และครูผู้สอนควรมีส่วน
ร่วมในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน (แหล่งวัสดุได้เปล่า ค้นหาเพิ่มเติมได้ที่ หนังสือ
ชุดฝึกอบรม เรื่อง การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน เล่ม 3 การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ หน้า 148-
153 โดย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)
3. ห้องสมุดโรงเรียนควรจัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้สำหรับสืบค้นสารสนเทศ/
อินเทอร์เน็ต มัลติมีเดีย เพื่อใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสใช้
เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ นอกจากนี้ควรนำโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการบริหารจัดการและ
การให้บริการสารสนเทศเข้ามาใช้ด้วย ซึ่งห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ที่อยู่ในต่างประเทศหรือใน
กรุงเทพฯ ได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเหล่านี้เข้ามาใช้มาห้องสมุดแล้ว
4. บุคลากรผู้ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบห้องสมุดส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ทางด้านวิชาชีพ
บรรณารักษ์โดยตรง จึงควรมีการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่เหล่านี้ได้รับการฝึกอบรมในด้านต่างๆ เช่น
การบริหารจัดการห้องสมุดยุคใหม่ การจัดระบบหนังสือ การซ่อมหนังสือ การจัดกิจกรรมเสริม
การเรียนการสอน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน/การใช้ห้องสมุด ฯลฯ นอกจากการพัฒนา
ความรู้ด้านห้องสมุดแล้ว ควรจะได้รับความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพิ่มเติมด้วย
5. ครูผู้สอนควรใช้ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน

เห็นประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาเรียนรู้จากหนังสือและสื่อสารสนเทศอื่น ๆ ทำให้นักเรียนรักการอ่าน เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

6. การจัดหมวดหมู่หนังสือเน้นให้ผู้ให้บริการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศได้ง่ายและสะดวกขึ้น โดยการแบ่งหมวดหมู่อย่างกว้าง ๆ โดยอาจใช้แถบสีเข้ามาช่วยและใช้สัญลักษณ์ติดที่สันหนังสือ เป็นต้น

7. กิจกรรมห้องสมุดส่วนมากจะถูกละเลยและไม่ได้รับความสำคัญเนื่องจากการจัดกิจกรรมอื่นหลากหลาย จึงควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมห้องสมุดให้เป็นที่สนใจแก่นักเรียนและครูผู้สอน ควรจัดบริการให้คำปรึกษาและค้นคว้าทางวิชาการแก่นักเรียนและครูผู้สอนและจัดทำคู่มือการใช้ห้องสมุดเผยแพร่ ทั้งนี้ควรมีความร่วมมือกันระหว่างครูผู้สอนกับห้องสมุด โดยที่ไม่ปล่อยให้เป็นที่ของครูผู้ดูแลรับผิดชอบห้องสมุดแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งกิจกรรมที่ห้องสมุดควรจัด ได้แก่ แนะนำการใช้ห้องสมุด ประกวดเขียนเรียงความ แข่งขันตอบปัญหา ประกวดผลงานนักเรียน เล่าเรื่องจากหนังสือ ประกวดอ่านร้อยแก้วร้อยกรอง ประกวดคำขวัญห้องสมุด การจัดห้องสมุดเคลื่อนที่ และการค้นคว้าจากสารานุกรม เป็นต้น โดยการจัดกิจกรรมห้องสมุดโรงเรียนควรมีการดำเนินงานเป็นคณะกรรมการ มีข้อบังคับและระเบียบต่าง ๆ ที่ชัดเจนซึ่งมุ่งเน้นส่งเสริมการเรียนรู้ มีการร่วมมือกันจัดกิจกรรมระหว่างบรรณารักษ์และครูผู้สอน

8. ควรจัดหาวัสดุครุภัณฑ์ที่สามารถเคลื่อนย้ายได้เพื่อปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมรูปแบบของครุภัณฑ์ควรมีความทันสมัยและเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ เช่น โต๊ะอ่านหนังสือที่เป็นรูปวงกลมซึ่งต่างจากเดิมที่มีแต่โต๊ะสี่เหลี่ยม หรือการจัดที่นั่งอ่านกับพื้นได้ เป็นต้น

9. ห้องสมุดบางแห่งจะใช้ร่วมกับห้องอื่นทำให้สถานที่คับแคบ ไม่สามารถขยายการให้บริการใหม่ๆ ได้ ดังนั้นห้องสมุดควรเป็นสถานที่แยกจากห้องเรียนหรือห้องอื่น หรือหากเป็นไปได้ควรแยกเป็นอาคารเอกเทศ เพื่อป้องกันเสียงรบกวน นำอ่านหนังสือหรือพักผ่อน นอกจากนี้ควรจัดสถานที่ภายในของห้องสมุดให้น่าสนใจ ควรมีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้สะดวก เน้นความสดใส เช่น สีภายใน สีของโต๊ะและเก้าอี้ ตลอดจนการจัดแบ่งพื้นที่ใช้งานควรแบ่งแยกให้เป็นสัดส่วนและควรมีป้ายบอกอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาประเภทขยายโอกาส (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-มัธยมศึกษาปีที่ 3)
2. ควรศึกษาความต้องการของครูที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ทั้งในด้านการพัฒนาทางวิชาชีพบรรณารักษ์และการดำเนินงานห้องสมุดในด้านต่าง ๆ เช่น ความต้องการได้รับความรู้ทางด้าน

เทคโนโลยีสารสนเทศ การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบงานห้องสมุด ความต้องการงบประมาณสำหรับจัดซื้อสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และวัสดุครุภัณฑ์เข้าห้องสมุด รวมถึงการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศที่ทันสมัย

3. ควรศึกษาปัญหาการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาในแง่ของผู้บริหารโรงเรียน